

FOCUS

Synodaliteit en de monastieke wereld

57

DE KOVEL

Peter Nissen

Met een overweldigende meerderheid van stemmen werd op 26 oktober 2024 in Rome het slotdocument goedgekeurd van de zestiende – zogenaamd ‘gewone’, maar inhoudelijk allesbehalve gewone – bisschoppensynode. Daarmee is de tweede fase afgerond van het synodale proces waartoe paus Franciscus drie jaar geleden de wereldwijde Rooms-Katholieke Kerk heeft uitgenodigd. Nu de derde fase (de implementatie) ingaat, is het niet slecht daarbij de praktijken van de religieuze gemeenschappen, en meer bepaald die van de monastieke traditie, voor ogen te houden. Althans, dat is de onverholen suggestie in het slotdocument.

De eerste fase van het synodale proces bestond uit de voorbereidende gesprekken op alle niveaus van de Kerk, van de lokale parochie tot en met de kerkprovincies en de continenten. In die fase is ook in verschillende kloostergemeenschappen gesproken over het thema van synodaliteit: het gezamenlijk dragen van verantwoordelijkheid voor de besluitvorming rond de toekomst van de Kerk. De tweede fase bestond uit de twee bijeenkomsten van de bisschoppensynode in Rome in het najaar van 2023 en 2024. Die synode was meer dan een bisschoppensynode, want voor het eerst in de recente kerkgeschiedenis namen ook niet-bisschoppen aan de gesprekken deel, vrouwen en mannen, religieuzen, priesters, diakens en leken, een deel van die groep ook met stemrecht.

Synodale praktijken in de instituten van godgewijd leven

Nu begint de derde fase, volgens paus Franciscus de belangrijkste: die van de receptie en implementatie in alle lagen van de Kerk, in parochies, bisdommen,

Zitting tijdens de bisschoppensynode over synodaliteit. © foto: ANP / EPA.

kerkprovincies en religieuze gemeenschappen. Het eindrapport, getiteld *Voor een synodale Kerk: gemeenschap, participatie en zending*, dat door de paus meteen tot het gezaghebbende document van de synode is verklaard, reikt daarvoor het nodige materiaal aan. In het document is enkele malen sprake van de betekenis van het religieuze leven, juist voor een synodale Kerk. In die Kerk is het belangrijk om naar elkaar te luisteren en geloofservaringen te delen. Dat is iets wat bij uitstek gebeurt in de gemeenschappen van godgewijd leven. “We kijken ook met dankbaarheid naar de kloosters, die plaatsen zijn van samenkomst en van onderscheiding en die spreken van een ‘voorbij’ (*beyond*) dat de hele Kerk aangaat en leiding geeft aan haar pad”, zo staat te lezen in *Voor een synodale Kerk* (nr. 118).

In de religieuze gemeenschappen bestaan inderdaad soms al eeuwen vormen van overleg en besluitvorming die wij nu ‘synodale praktijken’ zouden noemen. Elders in het document gelden kapittels en canonieke visitaties als voorbeelden van die praktijken (nr. 99). Waarom dat zo is, vermeldt het eindrapport eveneens:

Deze praktijken omvatten onder meer hoe we het onderscheidingsvermogen gemeenschappelijk kunnen beoefenen en hoe we individuele gaven op elkaar kunnen afstemmen, maar ook hoe we een gemeenschappelijke missie kunnen nastreven. [...] Veel gemeenschappen van godgewijd leven zijn als laboratoria voor intercultureel leven op een manier die profetisch is voor zowel de Kerk als de wereld. (nr. 65)

Onlangs richtte **abt-primaat Jeremias Schröder osb**, de hoogste vertegenwoordiger van alle benedictijnen wereldwijd, het orgaan **Nexus** op, dat een **maandlijks nieuwsbulletin** zal verspreiden. In het eerste bulletin, dat van december 2024, ging de abt-primaat nader in op de hoofdaccenten van de voorbije bisschoppensynode in Rome:

Abt-primaat Jeremias Schröder osb in gesprek met de benedictinessen van de abdij Santa Cecilia in Rome.
© foto: Sant'Anselmo.

“De afgelopen maand stond in het teken van de Synode over synodaliteit. Het slotdocument van de synode is door paus Franciscus aanvaard als onderdeel van zijn magisterium, en het zal spannend zijn om te zien hoe de aanbevelingen er geleidelijk toe zullen leiden dat onze houdingen en onze manier van kerk-zijn veranderen. Wij benedictijnen beweren graag dat er niet veel nieuws voor ons is. Synodaliteit maakt immers deel uit van ons erfgoed en ze is de manier waarop we beslissingen nemen in het klooster, al sinds de tijd van Sint Benedictus.

Hoewel hier een kern van waarheid in zit, getuigt dit toch een beetje van zelfingenomenheid. Ik denk dat de manier waarop we de traditionele elementen van synodaliteit in onze gemeenschappen beleven nog verbeterd kan worden met behulp van de nieuwe ideeën uit het eindrapport van de synode, bijvoorbeeld door de methode van het spirituele gesprek in te voeren.

Er worden nu inspanningen gedaan om de synodale structuren op het niveau van de Benedictijnse Confederatie te versterken. Onlangs hebben we een regelmatige samenkomst ingesteld tussen de leiders van de *Communio Internationalis Benedictinarum* (CIB), de organisatie van de benedictijnse monialen, en de Benedictijnse Confederatie van monniken. De moderator van de CIB en haar vicaris ontmoeten regelmatig abt-president Christopher Jamison om zaken te bespreken die ons allen aangaan. De *Alliance Intermonastère* (AIM), die nu bijna zestig jaar bestaat en onlangs haar nieuwe abt-president Bernard Lorent osb verwelkomde, wordt eveneens herzien. Tijdens een vergadering van de raadsleden van de AIM, eind november in de Catalaanse cisterciënzerabdij van Poblet, zijn er een aantal voorstellen uitgewerkt die kunnen helpen bij het versterken van een organisatie die een unieke band vormt tussen benedictijnen, cisterciënzers en trappisten over de continenten.

Ik schreef dit op de eerste zondag van de advent. De gregoriaanse melodie van de antifoon *lucundare*, het lied van de heilige Maagd Maria, met zijn slepende melisma's, resoneert nog steeds in mij. Het lied klinkt als een zucht, maar dan wel een zucht van hoop. Hoop is ook het thema dat paus Franciscus ons heeft meegegeven voor het Heilig Jaar dat nu is begonnen. Mogen onze benedictijnse huizen bakens van hoop zijn voor hen die naar ons kijken om wat inspiratie op te doen!”

Info: <https://osb.org>, www.benedictines-cib.org en www.aimintl.org.

In de derde fase van het synodale proces worden alle betrokkenen, van bisschoppen tot pastores, dan ook aangemoedigd om goede samenwerking te zoeken met gemeenschappen van religieus leven in hun omgeving. Door heel het document heen wordt de goede samenwerking tussen leken, religieuzen en ambtsdragers aangemoedigd, op voet van gelijkwaardigheid en ieder met zijn eigen verantwoordelijkheid.

De monastieke traditie: een leidraad voor synodaliteit

Rond het synodale proces is al een en ander gepubliceerd, van populaire inleidingen tot meer academische studies. In die literatuur komt ook herhaaldelijk de monastieke traditie van besluitvorming en samen-op-weg-zijn ter sprake. Twee voorbeelden uit het Nederlandse taalgebied mogen hier volstaan.

Zuster Rebekka Willekes, priorin van de trappistinnen van Klaarland in Bocholt (B), droeg aan de bundel *Op weg naar een luisterende kerk. Synodale ervaringen in verleden en heden*, in 2022 verschenen onder redactie van Jos Moons, Sjoerd Mulder en Karim Schelkens, een mooi artikel bij over ‘allen tezamen op weg zijn’ volgens de Regel van Benedictus. Broeders en zusters in een monastieke gemeenschap zijn reisgenoten die leven uit verbondenheid, stelt de priorin. Bij het nemen van beslissingen luisteren zij naar elkaar om zo de Geest te verstaan. Het is overigens niet toevallig dat het hoofdstuk over het beraad van de broeders een van de allereerste, namelijk het derde, van de

Tijdens de afsluitende viering van de kerkvernieuwingssynode op zondag 27 oktober 2024 gaat paus Franciscus even in gesprek met twee vrouwelijke synodeleden. © foto: ANP.

monnikenregel is. Dat hoofdstuk voorziet zuster Rebekka van een heldere toelichting, terwijl ze het ook aan de praktijk weet te toetsen.

Een tweede bijdrage over synodaliteit in de geest van Benedictus is van de hand van de jezuïet Jos Moons, docent en studentenpastor aan de KU Leuven. Dat artikel is opgenomen in de bundel *De bisschop van Rome en de theologen van Leuven*, die onder redactie van Joris Geldhof verscheen bij gelegenheid van het bezoek van paus Franciscus aan België in september 2024. Jos Moons beschouwt de Regel van Benedictus als een uitgelezen inspiratiebron voor het leiderschap in een luisterende, dus synodale Kerk. Dat is een leiderschap dat een gemeenschap geleidelijk naar een keuze laat toegroeien, een leiderschap dat bovendien flexibel is, dat rekening houdt met ieders eigenheid en gekenmerkt wordt door wederkerigheid en geduld.

Moge de heilige Benedictus ook in de komende fase van implementatie ons blijven inspireren op onze gezamenlijke weg naar een luisterende Kerk.

Benedictijnen in overleg met elkaar en met hun naaste medewerkers uit de buitenwereld.

© foto's: Saint Joseph Abbey, Louisiana (US).